Круглы стол «Зямля – наш агульны дом»

Выхаванне ў вучняў 6–8 класаў адказных адносін да прыроды роднага краю

Прырода – крыніца прыгажосці, наша карміцелька і лекарка. Яна адорвае свет разнастайнасцю фарбаў, дапамагае людзям адчуць лепшае ў сабе, быць здаровамі і шчаслівымі. Але ці заўсёды мы з удзячнасцю і пашанай ставімся да маці-прыроды, ці беражом яе? Ёй жа сёння бывае цяжка, асабліва тады, калі няшчадна высякаюцца лясы, забруджваюцца рэкі і азёры, руйнуецца спрадвечны ландшафт… Чалавек часта прыносіць шкоду прыродзе, навакольнаму свету, не разважаючы пра магчымыя наступствы. А менавіта праз безадказнасць і недальнабачнасць з'яўляюцца экалагічныя праблемы. Сёння трэба не толькі любіць прыроду,але і ахоўваць яе. А для гэтага неабходна імкнуцца ведаць пра яе як мага больш, дзяліцца экалагічнымі ведамі з іншымі. З гэтай мэтай і быў праведзены круглы стол «Зямля – наш агульны дом».

Мэты: выхоўваць у вучняў экалагічную культуру, пашыраць веды, развіваць творчыя здольнасці.

Падрыхтоўчы этап. Вучням даюцца апераджальныя творчыя заданні. Для іх выканання ствараюцца групы: «Літаратары», «Артысты», «Журналісты», «Эколагі», «Біёлагі». Кожная група размешчана за асобным сталом.

І. Прывітальнае слова настаўніка

Добры дзень,мы вітаем вас шчыра.
Як цудоўна сустрэцца сябрам!
Хай гучыць слоў пявучая ліра,
Вам усім мы жадаем дабра!

(Гучыць у запісе птушыны шчэбет, шум мора, лесу.)

– Мы жывём у цудоўным ,маляўнічым краі.Унікальнае возера Свіцязь прываблівае сваёй прыгажосцю многа турыстаў і адпачываючых. Прыгожыя лясы запрашаюць летам і ўвосень у ягады і грыбы. Частуйся,чалавек,радуйся прыродзе,адпачывай!

Але апошнім часам мы дзе-нідзе бачым нядбайныя адносіны чалавека да прыроды. Гэта і кінутае смецце пасля адпачынку на прыродзе ,і пакалечанае дрэва ў час збору бярозавага соку, і вырваныя з каранямі лекавыя расліны, і раскладзеныя вогнішчы ў лесе.

Сёння мы абмяркуем, што трэба рабіць, каб наша маленькая радзіма была прыгожай, вабіла да сябе птушынымі спевамі, чыстымі азёрамі і рэкамі, празрыстым паветрам.

Першымі выступяць «журналісты». Яны бралі інтэрв'ю ў вучняў нашай школы.

ІІ. Выступленне «журналістаў»

– Мы наведалі амаль усе класы нашай школы і задалі вучням пытанні.

1. Што вы робіце, каб птушкам было лягчэй перазімаваць? (*Кармушкі, куды кожную раніцу насыпаем зярняткі. Разам з бацькамі зрабілі шпакоўні.*)

2. Ці можна дапамагчы рыбам перазімаваць? Ці патрэбна ім дапамога людзей? (*У невялікіх вадаёмах, калі яны пакрываюцца лёдам, рыбе не хапае кіслароду, таму разам з дарослымі мы робім лункі, каб рыбе можна было дыхаць.)*

3. Што робіце вы,каб зберагчы лес?(*Вясною мы дапамагалі лясніцтву пасадзіць малады лес. Сярод малодшых школьнікаў праводзім гутаркі,каб яны не разбуралі гнёзды і мурашнікі,не раскладалі ў лесе вогнішчы,не вырывалі з каранямі лекавыя расліны. Пільна сочым,каб людзі збіралі ягады ўручную,а не пры дапамозе так званага ручнога камбайна. Мы ведаем, што калі збіраць ягады камбайнам, то псуюцца галінкі ў кусцікаў чарніц, і ў наступным годзе на гэтых кусціках ягад будзе зусім мала. А гэтым летам у нашым лесе з'явіліся чорныя буслы, вельмі рэдкія птушкі, занесеныя ў Чырвоную кнігу. Мы зробім усё, каб яны прыжыліся ў нас.)*

Настаўнік. Дзякуем за працу. Далей слова прадстаўляецца «артыстам».

III. Выступленне «артыстаў»

– Шмат твораў прысвяцілі беларускія паэты роднай прыродзе. Зараз мы прачытаем вам верш, каб вы задумаліся над праблемай выратавання прыроды.

Першы чытальнік

Яна, цярплівая, маўчыць.
Пара ёй закрычаць, прыродзе.
Але чамусьці не крычыць.
Магчыма, крык той не даходзіць.

Яна з адкрытаю душой,
Яна да нас заўжды з пяшчотай,
А мы – сякерай і пілой,
Няўдзячныя, частуем шротам.

Душу патрэбна ёй адкрыць,
Няхай натхняюць лес і краскі.
Тады і птушкі, і звяры
Не перасяляцца ў казкі.

(Юрась Свірка)

Другі чытальнік. Народнае павер'е сцвярджае,што белы бусел прыносіць шчасце: «Не згарыш ніколі,браце,калі бусел ёсць на хаце».

Няма радзімы без бацькоўскай хаты ;
Бусліны клёкат – гэта родны дом;
Ты будзеш жыць шчаслiва і багата,
Калі над хатай – буслава гняздо.

А летнім днём блакіт нябёс бясконцы
І воблакі – мелодыя без слоў,

І над зямлёю роднай наша сонца,
І крылле прамяністае буслоў.

Буслы да нас вясною зноўку вернуцца,
Як на зямлі прадзюбнецца трава.
Без чалавечай і буслінай вернасці
Няма ні дабрыні,ні характва.

(Пімен Панчанка)

(Гучыць песня «Аист на крыше» (сл. А. Папярэчнага, муз. Д. Тухманава).)

Настаўнік. Дзякуй вам за цудоўна падабраныя і натхнёна прачытаныя вершы. Вучні групы «Літаратары» паспрабавалі напісаць легенды, вершы, апавяданні на тэму прыроды. Запросім іх прачытаюць свае творчыя работы.

IV. Выступленне «літаратараў»

Стасевіч Аляксандра зачытвае «Легенду пра лес», якую яна напісала.

«Калісьці даўно на месцы старога лесу была пустэча. Нікому гэта зямля не прыносіла ні радасці, ні карысці. Была яна патрэсканая, высахлая.

Людзі паміралі ад голаду, летам пакутавалі ад спякоты, зімою – ад холаду. «Дзе ж выйсці?» – плакалі яны.

Жыў у нашых мясцінах хлопец, сын удавы. Звалі яго Яраш, бо быў ён вельмі дужы. Але не толькі дужы быў хлопец, а разумны і прыгожы. Паважалі яго людзі за незвычайную мудрасць. Нават старыя людзі заўсёды раіліся з ім. Умеў Яраш не толькі з людзьмі гаварыць, а і з птушкамі, дрэвамі, звярамі. Вырашыў ён пасадзіць лес і выратаваць сваіх землякоў. А дзе ўзяць дрэўцы для пасадак? Звярнуўся ён да птушак, што ў полі гнёзды вілі, бо лясных птушак не было. Прасіў іх, каб прынеслі з выраю насенне дрэў. Усю зіму чакаў хлопец вясну і марыў аб пасадцы лесу. І вось яна – вясна-прыгажуня. Прыляцелі жаваранкі і ў дзюбах прынеслі доўгачаканае насенне. Беражліва вырошчваў Яраш кволенькія парасткі. Рупліва ўскопваў камяністую глебу і старанна садзіў маленькія дрэўцы. Праз год поле зазелянела, дрэўцы пачалі набіраць сілу. У хуткім часе на месцы пустэчы красаваў маладзенькі лясок. Пасяліліся першыя птушкі і радасна абудзілі прастору. Людзі пачалі хадзіць у лес, каб адпачыць, надыхацца свежым паветрам. Пазней з’явіліся ягады і грыбы, знайшлі сабе прытулак дзікія жывёлы, выраслі пахучыя лясныя кветкі. Радасці людской не было межаў. Вяскоўцы дзякавалі Ярашу за працу, за стараннасць.

Але нядоўгай была радасць людская. Упадабалі гэту зямлю плямёны-заваёўнікі. Напалі яны на мірных жыхароў, хацелі лясок сабе прысвоіць. Выйшаў Яраш з вяскоўцамі на абарону свайго краю. Доўга яны змагаліся, лес і родныя мясціны дапамагалі ім. Ворагі былі разбіты, але Яраш быў цяжка паранены. Не змаглі людзі вылечыць свайго заступніка.

Прайшло з таго часу многа стагоддзяў, лес змяніўся, заняў вялікую тэрыторыю. Памяць пра хлопца засталася ў сэрцах людзей. Старажылы гавораць, што вёска Ярошычы названа ў гонар хлопца Яраша. Непадалёку размяшчаецца возера, якое назвалі Гаворкавым. Яго аблюбавалі лебедзі, якія прылятаюць сюды пагасцяваць з Косічскага вадаёма. Лебедзі – наш гонар. Сёння гэты куточак з’яўляецца любімым месцам адпачынку нашых вяскоўцаў».

Пётр Каралько агучвае ўласны верш «Дубок».

Расце каля хаты маленькі дубок,
Прынёс яго бацька мой з лесу, здалёк.
Мы дрэўца садзілі ўдваіх спакваля,
Яго прыняла, як дзіцятка, зямля.
І бацька прамовіў:
– Расці, мой сынок,
Падобны на гэты прыгожы дубок.
Каб кожны з нас дрэва сваё пасадзіў,
Наш край быў, як дзіўная кветка, расцвіў.

V. Выступленне «эколагаў»

Праблемай зберажэння прыроды занепакоены не толькі паэты, сумленныя грамадзяне, але і вучоныя ўсяго свету. Міжнародная камісія, у склад якой уваходзяць вучоныя з усяго свету, прыйшла да вываду: каб выратаваць жывёльны свет, неабходна збіраць звесткі аб усіх рэдкіх, знікаючых (або якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення) відах раслін і жывел. Першы варыянт Чырвонай кнігі выдадзены ў 1966 годзе ў швейцарскім горадзе Морж.

У Беларусі Чырвоная кніга пачала выходзіць з 1981 года. Кніга прадугледжвае захаванне рэдкіх жывёл і раслін на тэрыторыі Беларусі, а таксама распрацоўку практычных захадаў, накіраваных на іх ахову.

Чырвоная кніга папаўняецца з кожным годам. Цяпер яна перавыдаецца кожныя дзесяць гадоў.

Вучні нашай школы добра ведаюць расліны сваёй мясцовасці, якія знаходзяцца пад аховай і занесены ў Чырвоную кнігу: сон-трава, званочак сіні, кураслеп лясны, ландыш. Пад кіраўніцтвам настаўніцы біялогіі яны не толькі ахоўваюць рэдкія расліны, але і пішуць навукова-даследчыя працы з мэтай зберажэння прыроды.

У 2015 годзе праца «Відавы састаў і распаўсюджанне ахоўваемых відаў раслін на тэрыторыі Рэспубліканскага ландшафтнага заказніка «Свіцязянскі» заняла прызавое месца на абласным конкурсе «Край гарадзенскі».

VI. Выступленне «біёлагаў»

– Мы раскажам пра лекавыя расліны. Вучоныя сцвярджаюць, што няма ніводнай расліны, якая б не прыносіла карысць. Нават пякучая крапіва і грыб мухамор з’яўляюцца лекавымі. Грыб мухамор вылечвае жывел. Крапіву выкарыстоўваюць пры лячэнні гіпатаніі, бранхіяльнай астмы, пры сардэчных хваробах.

Каб выкарыстоўваць расліны з лекавымі мэтамі,трэба добра ведаць іх ўласцівасці. Напрыклад дзівасіл (дзіўная сіла) – высокая (да 2 метраў) шматгадовая расліна. З расліны робяць настойкі, сіропы. Дзівасіл вылечвае бранхіт, астму, запаленне легкіх, загойвае раны, спыняе крывацёк, прыдае сілу чалавеку пасля хваробы. У Беларусі сустракаецца мала. Каб зберагчы расліну, людзям трэба збіраць насенне і сеяць яго на дачы ці ў садзе. Насенне выспявае ў канцы верасня.

Многія людзі ведаюць такую расліну, як падбел. Адзіні бок яго лісціка валакністы і цеплы, быццам маці, а другі – халодны, быццам мачаха. Яе кветкі і лісцікі выкарыстоўваюць для лячэння кашлю, гіпертанічнай хваробы, ангіны. Хочацца нагадаць пра ўсім вядомы трыпутнік. Ён заўседы расце пры дарозе і дапамагае падарожным. Яго лісцікі яго лечаць раны, сокам трыпутніку лечаць страўнік і кашаль.

Прымяняюць расліны і ў касметалогіі. Пры дапамозе рамонкаў фарбуюць валасы, робяць касметычныя маскі. Але трэба ведаць, што лекавых раслін з кожным годам становіцца ўсе менш і менш. Таму неабходна вельмі ашчадна ставіцца да кожнай травінкі.

Настаўнік. А цяпер прапаную вам аформіць шчыт, які можна змясціць на экалагічнай сцяжынцы.

(Вучні прапанавалі свае варыянты:не зрывай рэдкія віды раслін;не раскладай вогнішча ў лесе; беражы лес ад пажару; не разбурай мурашнікі; не забруджвай лес; лес – наша багацце.)

VII. Падвядзенне вынікаў

IX. Рэфлексія

На дошцы намалявана дрэва. У кожнага з вучняў на сталах выразаны з паперы лісток, на якім трэба напісаць сваё ўражанне ад мерапрыемства і прымацаваць яго на дрэва.

ЛІТАРАТУРА

1. **Кукушин, В. С.** География и экология: сценарии творческих уроков / В. С. Кукушин. – М.: Ростов н/Д: МарТ, 2005. – 160 с.
2. **Петров, К. М.** Экология человека и культура: учеб. пособие / К. М. Петров. – СПб.: Химиздат, 1999. – 384 с.
3. **Экологические афоризмы, пословицы, поговорки**: справочное пособие / сост. Н. Ф. Церцек. – М.: ЛИБЕРИЯ-БИБИНФОРМ, 2007. – 80 с.